

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่องสุนทรียลักษณ์ในวรรณคดี เรื่อง กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จะนำเสนอเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สุนทรียลักษณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง

ตอนที่ 2 ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงประพาส ธารทองแดง

ตอนที่ 3 เผยแพร่องค์ความรู้ทางสุนทรียลักษณ์ของวรรณคดีเรื่องกาพย์ ห่อโคลงประพาสธารทองแดง

สุนทรียลักษณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง

จากการศึกษาวิจัยพบสุนทรียลักษณ์ในการประพันธ์ ดังนี้

1. โวหารภาพพจน์ คือการใช้ถ้อยคำให้เกิดภาพอย่างมีชั้นเชิง เป็นการแสดงถ้อยคำ ข้อความออกมาในทำนองต่างๆ ในการเขียนเรื่องราว ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาโวหารภาพพจน์ โดยสรุป มี 6 ชนิด

1.1 อุปมา (Simile) คือการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งที่โดยธรรมชาติแล้วมี สภาพที่แตกต่างกันแต่มีลักษณะเด่นร่วมกันและใช้คำที่มีความหมายว่าเหมือนหรือคล้ายเป็นคำ แสดงการเปรียบเทียบเพื่อเน้นให้เห็นจริงว่าเหมือนอย่างไรในลักษณะใดได้แก่คำว่าเหมือนเสมือน ดังดั่งคล้าย ดูราว เหมือนดั่งคู่จตุประจุประหนึ่งละม้ายเสมอปานเพียงราวราวกับฟาง เทียบเทียม เฌก ปูน เช่นเปรียบ อย่าง ฯลฯ เป็นการกล่าวการเปรียบเทียบสิ่งๆ ที่เหมือนกันหรือต่างกัน ใช้คู่กับอุปไมย อุปมาคือสิ่งหรือข้อความที่ขมมากกล่าวมาเปรียบอุปไมยคือสิ่งหรือข้อความที่พึงเปรียบเทียบกับสิ่ง อื่นเพื่อให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

ดังตัวอย่าง

๑ เสือเหลืองเมืองเชียงหน้า
เรียวแรงแขงดูจกััน

อ้ายพรานป่าหล้ากินจมนัน
กับเสื่อโคร่งโกงเสมอสมานๆ

◎ เสื่อเหลืองขงแยกเขี้ยว	ยิงฟัน
อ้ายค่างลายสพายนมัน	คาบเคี้ยว
ปีบเปรี้ยวเสียงขยาดขยัน	ไวว่อง
ปูนเปรียบเสื่อโคร่งเลียว	โอดเหล่านเสมอสมานฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 174)

อุปมา คือคำว่า **ดูจ** มีการเปรียบเทียบว่าแรงของเสื่อเหลืองเหมือนกับแรงของเสื่อโคร่ง

ปูนเปรียบ เปรียบเทียบความรวดเร็วของเสื่อเหลืองเหมือนกับเสื่อโคร่ง

◎ เลียงผาอยู่ภูเขา	หนดพรายเพราะเขาแปล้ปลาย
รูปร่างอย่างแพะหมาย	ขนเหม็นสาบหยาบเหมือนกันฯ
◎ เลียงผาอยู่ฟางพื้น	ภูเขา
หนดภูคู้เพราะเขา	ไปล่ทำย
รูปร่างอย่างแพะเอา	มาเปรียบ
ขนเหม็นสาบหยาบร้าย	กลิ่นกล่าเหมือนกันฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 176)

อุปมา คือคำว่า **อย่าง** เลียงผามีรูปร่างเหมือนแพะ มีหนด ปลายเขาโค้งไปด้านหลัง ขนหยาบ และมีกลิ่นเหม็นสาบ เช่นเดียวกับแพะ

1.2 อุปลักษณ์ (Metaphor) คือการเปรียบเทียบด้วยการกล่าวว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งเป็นการเปรียบเทียบที่ไม่กล่าวตรงๆ ใช้การกล่าวเป็นนัยให้เข้าใจเองเป็นการเปรียบเทียบโดยนำเอาลักษณะสำคัญของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบมาเปรียบเทียบกับที่โดยโดยไม่ต้องมีคำเชื่อมโยง ไม่ต้องใช้คำแสดงการเปรียบเทียบ ไม่มีคำแสดงความหมายว่าเหมือนปรากฏอยู่หรือถ้าจำเป็นต้องใช้ก็ใช้คำว่า “เป็น” หรือ “คือ” อุปลักษณ์ เป็นการใช้อยู่คำภาษาในเชิงการเปรียบเทียบที่มีชั้นเชิงและลึกซึ้งกว่าอุปมา นิยมใช้กับ ภาษ-หนังสือพิมพ์เพราะใช้คำน้อยได้ความมากเหมาะกับเนื้อที่อันจำกัด

ดังตัวอย่าง

◎ นกหว้าหน้างามลาย	คือดาวรายพรายเพริศเพราะ
เที่ยวกินถิ่นลำนนา	พาคู่เกล้าฝ้าชมกันฯ
◎ นกขรว่าหน้าเปรียบเต็ม	ตรูเจลา
ตัวลายพรายดาวเพราะ	เพริศหน้า
เที่ยวกินถิ่นลำนนา	เคยอยู่

เคียงคู่เกล้าเฝ้าหล้า

เก็บลี้มเล็มกินฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 187)

อุปลักษณะ คือคำว่า **คือ** ลวดลายของใบหน้านกหว้ามีลวดลายแบบเดียวกับ
ดวงดาวบนท้องฟ้า

๑ งูเหลือมคอกกระหวัดไม้

หางกระหวัดไว้ใฝ่อาหาร

วิดน้ำในห้วยธาร

โพงไปมาเอาปลากินฯ

๑ งูเหลือมแบนท้องแผ่

คือกะดาน

วิดน้ำหาอาหาร

ไฝ่กล้า

โครมครุ่นในห้วยธาร

เสียงฉ่า

โพงสาดไปให้น้ำ

ช่านลั่นกินปลาฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 205)

อุปลักษณะ คือคำว่า **คือ** ลักษณะท้องของงูเหลือมมีลักษณะแบนเป็นไม้กะดาน

1.3 บุคลาธิษฐาน (Personification) คือ การสมมุติให้สิ่งที่ไม่มีชีวิตไม่มีความคิดสิ่ง
ที่เป็นนามธรรมหรือสัตว์ให้มีสติปัญญา อารมณ์หรือกิริยาอาการเหมือนมนุษย์เพื่อให้สิ่งเหล่านั้น
เกิดปรากฏการณ์เสมือนเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกนึกคิดขึ้นมา แล้วสื่อความรู้สึกออกมาให้ผู้รับ
สารได้รับรู้เป็นการเปรียบเทียบโดยนำเอาสิ่งไม่มีชีวิตหรือมีชีวิตแต่ไม่ใช่คนมากล่าวถึงราวกับเป็น
คน หรือทำกิริยาอาการอย่างคน

ดั่งตัวอย่าง

๑ กคคหลังปลากสงมี

ปลากระดี่ปลาตุ๊กอูย

พ่นน้ำกระจายกระจุย

ปลาหูช้างช้างเหยียบชีวาฯ

๑ กคคหลังปลากสงห้วย

ชายงูย

ปลากระดี่ปลาตุ๊กอูย

แอบช้าง

พ่นน้ำกระจายกระจุย

หลายเหล่า

ปลาชื่อหูช้างช้าง

เหยียบบี่ปลาชีวาฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 203)

บุคลาธิษฐาน คือคำว่า **เหยียบบี่** เป็นอาการของปลาที่ไหวเบียดกันแน่น แต่ใน
ที่นี้ใช้คำว่าเหยียบบี่ซึ่งเป็นเหมือนกับอาการของมนุษย์

๑ เถาวัลย์พันพฤกษา

ถีบชิงช้าช้าแกว่งไกว

ท่าเพลงวังเวงไพเราะ

ส่งเสียงเรื่อยเรื่อยละครเครงฯ

◎ เถาวัลย์พันไม้หย่อน	ลงมา
สาวนั่งถีบชิงช้า	ห้วงห้อย
ทำเพลงวังเวงอา	รมณ์ขึ้น
เสียงส่งเพราะคอกสร้อย	นำร้องละครเครงๆ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 203)

บุคลาธิษฐานคือคำว่า ถีบ ลักษณะของเถาวัลย์ที่พันต้นไม้ แล้วเถาวัลย์มีอาการแกว่งไกวเหมือนกับถีบ ซึ่งเป็นอาการของมนุษย์

1.4 ปฏิพจน์ (Paradox) คือการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือขัดแย้งกันมากล่าวร่วมกัน ได้อย่างกลมกลืนกันภาพพจน์ประเภทนี้ผู้รับสารจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ความหมายหรือตีความจึงจะเข้าใจได้ดี

ดั่งตัวอย่าง

◎ เครื่องสูงเพราะพิศพราย	ชมชุมสายซ้ายขวาเคียง
ธงไชยธงฉานเรียง	ปีกลองชนะตะตองครีมีฯ
◎ กลองทองตีครุ่มครุ่ม	เคียวเรียง
จำตะเคิงเคิงเสียง	ครุ่มครุ่ม
เสียงปี่รีเรื่อยเพียง	กระเวก
แตร์นแตร์นแตร์ฝรั่งขึ้น	หู้หู้เสียงสังข์ฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 172)

ปฏิพจน์ คือคำว่า ซ้ายขวาคือการใช้คำตรงกันข้ามคือ ทางซ้ายและทางขวามาพร้อมกัน

1.5 สัทพจน์ (Onomatopoeia) คือการใช้ถ้อยคำที่เลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงดนตรีเสียงร้องของสัตว์ หรือเลียนเสียงกิริยาอาการต่างๆ ของคนการใช้ภาพพจน์ประเภทนี้ไม่ว่าจะเป็น การพูดหรือการเขียนจะช่วยสื่อให้ผู้รับสารรู้สึกเหมือนได้ยินเสียงโดยธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ และเห็นกิริยาอาการของสิ่งนั้นๆ ด้วย

ดั่งตัวอย่าง

◎ นกกระเรียนเวียนลงหนอง	ตรอมเทียวย่องร้องแกร์แกร์
ริมทุ่งกระทิงลอยแพ	เคียวคายนแลแลลเหลือหลายฯ
◎ นกกระเรียนเวียนว่อนน้ำ	เลงแล
ลงย่องร้องแกร์แกร์	แจ่มจ้า
ริมทุ่งกระทิงลอย	เพลงล่อง

บินกลาดคู้มห้องฟ้า

ร่อนรื่องเหลือหลายฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 188)

ศัพท์พจน์คือคำว่า แกร์แกร์เป็นเสียงรื่องของนกกระเรียน

๑ เครื่องสูงเพราะพิศพราย	ชมชุมสายซ่ายขวาเคียง
ธงไชยธงฉานเรียง	ปีกลองชนะตะต่องครีมฯ
๑ กลองทองตีกรุ่มครุ่ม	เคียรเรียง
จำตะเต็งเต็งเสียง	กรุ่มครุ่ม
เสียงปี่รีเรื่อยเพียง	กระเวก
แตรรันแตรรันแตรฝรั่งขึ้น	หู้หู้เสียงสังข์ฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 172)

ศัพท์พจน์ คือคำว่า ตะเต็งเต็งเป็นการเลียนเสียงกลอง

แตรรันแตรรัน	เป็นการเลียนเสียงแตรฝรั่ง
หู้หู้	เป็นการเลียนเสียงสังข์

1.6 ปฏิพจน์ (Rhetorical question) คือการใช้โวหารที่เป็นศิลปะของการใช้คำถาม

ซึ่งเป็นคำถามที่มีได้หวังคำตอบ

ดังตัวอย่าง

๑ ผูกฟานผ่านเถื่อนถ้อง	เดินเปิบรื่องก้องพงไพร
เที่ยวกินถิ่นฐานใด	มีน้ำหญาอาหารเนาฯ
๑ ผูกฟานผ่านเถื่อนถ้อง	แถวไศล
เคียรเปิบรื่องก้องไพร	เกลื่อนกลุ่ม
เที่ยวกินถิ่นฐานใด	แดนโป่ง
มีหญ้าน้ำพงคุ้ม	บ้ายเข้านอนเนาฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 175)

ปฏิพจน์คือคำว่า ถิ่นฐานใด คือเป็นการกล่าวถึงว่าฝูงกึ่งที่เดินผ่านป่าเพื่อหากิน
ก็ไม่รู้แน่ว่าเดินผ่านถิ่นฐานใดมาบ้าง

๑ หมูเม่นเห็นพรอมแพรม	ขนตัวแหลมแซมน้กหนา
ใครปะจะจับมา	พองขนสะบัดสัดถูกแทงฯ
๑ หมูเม่นขนเลี่ยมทั่ว	กายา
ขนแหลมแซมหน้หนา	แน่นรื่อง
ใครปะจะจับมา	ดูเล่นก็ดี

พจนานุกรมศัพท์คำศัพท์

ตีพิมพ์โดยกรมศิลปากร

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน รัตนโกสินทร์, 2505, หน้า 176)

ปฏิพจน์ คือ คำว่า ใคร เป็นลักษณะการพูดว่าถ้าใครมาจับตัวเมื่อนั้นเมื่อไรก็จะโดน
หนามแหลมของมันพจนานุกรมศัพท์

2. การเล่นคำ คือ การสรุปลำมาเรียงร้อยในคำประพันธ์โดยพลิกแพลงให้เกิดความหมาย
พิเศษและแปลกออกไปจากที่ใช้กันอยู่เพื่ออวดฝีมือของกวีมีการเล่นคำพ้องการเล่นคำซ้ำและ
การเล่นเชิงฉันทลักษณ์

2.1 การเล่นคำพ้อง คือ การนำคำพ้องมาใช้คู่กันให้เกิดความหมายที่สัมพันธ์กัน

ดังตัวอย่าง

◎ ยูงทองย่องเยื้องย่าง	รำราชวงช่างฟ้ายาง
ปากหงอนอ่อนสำออง	ช่างรำเล่นเดินตามกันฯ
◎ ยูงทองย่องย่างเยื้อง	รำฉวาง
รายร้ายฟ้ายเฟื่องหาง	เจ็ดหน้า
ปากหงอนอ่อนสำออง	ลายเลิศ
รำเล่นเดินงามหง่า	ปีกป้องเป็นเพลงฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน รัตนโกสินทร์, 2505, หน้า 183)

เล่นคำพ้องความหมาย เพราะคำว่า “ย่องเยื้องย่าง” แปลว่าการเดิน

◎ หัวลิงหมากกลางลิง	ต้นกลางลิงแลหูลิง
ลิงไต่กะไคลิง	ลิงโลดคว่ำประสาสิงฯ
◎ หัวลิงหมากเรียกไม้	กลางลิง
กลางลิงหูลิง	หลอกขู
ลิงไต่กะไคลิง	ลิงห่ม
ลิงโลดคว่ำชมผู้	นึกคว่ำประสาสิงฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน รัตนโกสินทร์, 2505, หน้า 99)

เล่นคำพ้องเสียง บทนี้ถือว่าเป็นบทเด่นของวรรณคดีเรื่องนี้ กล่าวคือผู้ประพันธ์
นำคำว่า “ลิง” ซึ่งเป็นชื่อสัตว์และเป็นส่วนหนึ่งของชื่อต้นไม้มาใช้อย่างสัมพันธ์กัน ได้แก่ หัวลิง
(ไม้เถาวัลย์ชนิดหนึ่ง) กลางลิง หรือเรียกอีกอย่างว่า “กระไคลิง” (ไม้เถาวัลย์ชนิดหนึ่ง) และหูลิง (เป็น
ชื่อพรรณไม้ชนิดหนึ่ง) และแทรกด้วยการบรรยายให้ผู้ผู้อ่านเห็นภาพว่าลิงกำลังทำอาการอย่างใดบ้าง

2.2 การเล่นคำซ้ำ คือ การนำคำคำเดียวมาใช้ซ้ำๆ ในที่ใกล้ๆ กันเพื่อย้ำความหมาย
ของข้อความให้หนักแน่นมากยิ่งขึ้น

ดั่งตัวอย่าง

◎ ผุ่งลิงใหญ่่น้อยกระจ๊วย	ชะนีอู่อู่ร้องหา
ผุ่งค่างหว่างพฤกษา	ค่างโจนไล่ไข่วปลายยางฯ
◎ ผุ่งลิงยวบยาบต้น	พวาหนา
ผุ่งชะนีมีกู่หา	เปล้าข้าง
ผุ่งค่างหว่างพฤกษา	มาตุ้
ครอกแครกไล่ไข่วคว้าง	โศดเลี้ยวโจนปลิวฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ้างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 177)

การเล่นคำซ้ำ กล่าวคือการเล่นคำว่า “ผุ่ง” หน้าบาท

◎ กระแตไต่ไม้กระจ๊วย	ตัวน้อยน้อยโจนเรียเรีย
โพรงปรูอยู่กับเมีย	หางพัวเรียวเที่ยวไปมาฯ
◎ กระแตไต่กิ่งน้อย	ตามเมีย
ตัวกระจ๊วยโจนเรีย	ร้ายไม้
โพรงปรูอยู่เย็นเลีย	โลมลูก
หางพัวเรียวเที่ยวใหญ่	คู่เลี้ยวไปมาฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ้างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 180)

การเล่นคำซ้ำ กล่าวคือการเล่นคำว่า “น้อยน้อย” และ “เรียเรีย”

3. การเล่นเสียง คือ การสรรคำให้มีเสียงสัมผัสเป็นพิเศษกว่าปกติเพื่อให้เกิดทำนองเสียงที่ไพเราะน่าฟังมีทั้งการเล่นเสียงพยัญชนะการเล่นเสียงสระและการเล่นเสียงวรรณยุกต์

3.1 การเล่นเสียงพยัญชนะ คือการใช้พยัญชนะเดียวกันหลายพยางค์ติดๆ กันคำประพันธ์ร้อยกรองโดยทั่วไปไม่บังคับสัมผัสพยัญชนะแต่กวีนิยมใช้เสียงสัมผัสพยัญชนะเพื่อให้ความไพเราะปกติมักจะเป็นเสียงสัมผัส 2-3 เสียง เช่น "ปัญญาตรองดีล้าลึกหลาย" (โคลงสุภามิต โสภสไตรยางค์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) มีเสียงสัมผัสพยัญชนะคือตรง-ตรี, ล้า-ลึก-หลาย

ดั่งตัวอย่าง

◎ แคล้อยข่อยเข้มช้า	ต้นกาลานาดอกบาน
จิว้งบปลับปลิงปาน	นิ้วมือเรียบเรียบเทียนกลิ้งฯ
◎ แคล้อยข่อยขำขึ้น	ขนัดขนาน
เข้มกาลาดอกบาน	ที่แจ้ง
จิว้งบปลับปลิงปาน	มือเรียบ

นิ้วเน้งงามดั่งแกลิ่ง

พันด้วยเทียนกลิ้งๆ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 195)

มีการเล่นเสียงพยัญชนะ คือ ข่อย-เข็ม-ข้า, ึ่ง-จับ, พลับ-พลึง, ข่อย-ข้า-ขึ้น, ชนิด-ขนาน, นิ้วเน้ง, แกลิ่ง-กลิ้ง

◎ ึงจ้อยยอมโดย

ดวงรายโรยโหยชายชม

ึงชี้ถี่ทางสม

ร่มรินสนุกปลุกปลื้มใจฯ

◎ ยมโดยขอยึงจ้อย

สลอนสลม

ดวงโรยโหยชายชม

ขึ้นหน้า

ึงชี้ถี่ทางสม

เย็นเฉื่อย

ร่มรินสนุกกริกหรีฯ

ปลุกปลื้มใจหญิงฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 196)

มีการเล่นเสียงพยัญชนะ คือ ึง-จ้อย, ยอ-ยม, โดย-ดวง, ราย-โรย, โหย-ชาย, ึง-ชี้, ถี่-ทาง, ร่ม-ริน, ปลุก-ปลื้ม, ึง-จ้อย, สลอน-สลม, ชาย-ชม-ขึ้น

3.2 การเล่นเกมเสียงสระ คือ การใช้สัมผัสสระเดียวกันหลายพยางค์ติดๆ กัน

ดังตัวอย่าง

◎ ไก่ฟ้าอ้าสดแสง

หัวสูกแดงแดงเคื่อยแนม

ปีกหางต่างสีแถม

สีแต้มต่างอย่างวาดเขียนฯ

◎ ไก่ฟ้าหน้าค้ำกล้า

ปากแหลม

หัวแดงแฝงเคื่อยแนม

เนื่องแข็ง

ปีกหางต่างสีแถม

ลายลวด

ตัวต่างอย่างคนแกลิ่ง

แต่งแต้มขีดเขียนฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 185)

มีการเล่นเกมเสียงสระ คือ ฟ้า-อ้า, แดง-แดง, หาง-ต่าง, แกรม-แต้ม, แดง-แฝง, หาง-ต่าง, ต่าง-อย่าง, แกลิ่ง-แต่ง

◎ ุหนุ้รุ้ง

งุคู้หุ้รุ้ง

หุ้รุ้งคู้

รุ้งหุ้หุ้

◎ ุ้รุ้งคู้

รุ้ง

หุ้รุ้ง

คู้

งุ้หุ้

งุ้

หนังสือ

รูปต่างๆ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 188)

มีการเล่นเสียงสระ คือ ทุกคำที่ปรากฏเป็นการเล่นเสียงสระอุทั้งหมด ในบทนี้ถือว่าเป็นวรรคทองของวรรณคดีเรื่องนี้

3.3 การเล่นเสียงวรรณยุกต์ คือ การใช้คำที่ไล่ระดับเสียง 2 หรือ 3 ระดับ เป็นชุดๆ

ไป

ดังตัวอย่าง

๑ เครื่องสูงเพราะพิศพราย	ชมชุมสายซ้ายขวาเคียง
ธงไชยธงฉานเรียง	ปีกลองชนะตะต๋องครีมีฯ
๑ กลองทองตีครุ่มครีมี	เค็รเรียง
จำตะเต็งเต็งเสียง	ครุ่มครีมี
เสียงปี่เรื่อเพียง	กระเวก
แตร์นแตร์นแตร์นฝรั่งขึ้น	หู้หู้เสียงสังข์ฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 172)

การเล่นเสียงวรรณยุกต์ คือ การที่มีเสียงพยัญชนะและเสียงวรรณยุกต์เหมือนกัน ต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์คำว่า “แตร์นแตร์น” และ “หู้หู้”

๑ ผูกข้างข้างแดงค้าง	ไต่หมากปรางข้างแบนโผ
กนคูอยู่อะโ	ยอมทิ้งไล่ให้มันบินฯ
๑ ผูกข้างแดงค้างข้าง	ตัวโต
ไต่หมากปรางแบนโผ	เล่นไม้
กนคูอยู่อะโ	เนืองนั่ง
ยอมทิ้งยิงกระสุนให้	ฝั่งท้องแบนบินฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 178)

การเล่นเสียงวรรณยุกต์ คือ การที่มีเสียงพยัญชนะและเสียงวรรณยุกต์เหมือนกัน ต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์คำว่า “ข้างข้าง”

ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง

จากการศึกษาวิจัยพบภาพสะท้อนในการประพันธ์ ดังนี้

1. วัฒนธรรมด้านพระราชพิธี

1.1 วัฒนธรรมด้านการเคลื่อนย้ายทางชลมารค

ขบวนเสด็จของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเสด็จเคลื่อนออกจากวังอย่างสมพิธีมาประทับบนพระที่นั่งสับประคับลายพุดตาล และทรงช้างพระที่นั่งชื่อว่าเทพลิลิตกล่าวว้าช้างพระที่นั่งเชือกนี้ “ย่างแห่นหลังดี” แสดงว่าช้างมีฝีเท้าที่สม่ำเสมอ

ดังตัวอย่าง

๑) เคลื่อนกรูหมู่จตุรงค์	เปนกัณทกเรียบเรียงไป
ทรงช้างระวางใน	เทพลิลิตหลังคาทองฯ
๑) เคลื่อนกรูหมู่แห่ห้อม	เรียงไสว
เสด็จพุดตานทองไคล	หว่างเข็รื่อง
ทรงช้างระวางใน	มีชื่อ
เทพลิลิตเยื้อง	ย่างแห่นหลังดีฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 172)

1.2 วัฒนธรรมด้านการจัดขบวนเสด็จ

ในการเสด็จประพาสธารทองแดงครั้งนี้ขบวนเสด็จได้รับการจัดอย่างสมพระเกียรติมีเครื่องสูงพร้อมเพรียงเหล่าพลทหารถือธงนำหน้างามไสวขุนนางเป่าปี่ประกอบขบวนเสด็จแสนไพเราะเหมือนเสียงร้องของนกการเวกทั้งนี้ยังมีนางสนม นางห้าม ที่จีข้างตามเสด็จ

อภิธูม ชุมสาย ฉัตร ล้วนเป็นเครื่องสูงที่เชิญแห่ในขบวนชุมสายนั้น เป็นรูปเหมือนฉัตรสามชั้นแล้วมีสายไหมห้อย

ธงไชย เป็นธงที่แสดงเครื่องหมายชัยชนะ

ธงฉาน หมายถึง ไปข้างหน้า

ธงเจียง หมายถึง ไปด้านข้าง

กลองชนะ กลองรูปยาว หมายถึง เครื่องดนตรีเข้าจังหวะกับปี่ เรียกคู่กันว่า กลองชนะ ปี่โฉม

ดั่งตัวอย่าง	
◎ เครื่องสูงเพราพิศพราย	ชมชุมสายซ้ายขวาเคียง
ธงไชยธงจางเรียง	ปีกลองชนะตะต่องครีมีฯ
◎ กลองทองตีกรุ่มกรีม	เค็รเรียง
จำตะเต็งเต็งเสียง	กรุ่มกรีม
เสียงปี่รีเรื่อยเพียง	กระเวก
แตรรันแตรรันแตรฝรั่งขึ้น	หว่าหว่าเสียงสังข์ฯ
◎ นักสนมกรมชแม่มี	จีช่างกูปรูปโลมใจ
พักตราอำพองใส	นุ่งห่มโอโสภาจริงฯ
◎ นักสนมกรมชแม่เจ้า	ทั้งหลาย
จีช่างกูปดาวราย	แจ่มหน้า
พักตราพองใสสาย	สุดสวาท
นุ่งห่มโอโงศำ	อร่ามริ้วทองพรายฯ
◎ เพริศเพราเหล่านางห้าม	รูปทรงงามตามเสด็จไป
म्मวยรวยริมีไร	ม่านปีกนกกววงวังฯ
◎ เพริศเพราเหล่าฝ่ายห้าม	งามนัก
รูปงามตามแลลักษณ์	ลุปท้อง
म्मวยรวยไรอรโรค	ชายศ
ม่านปีกนกกปป้อง	ห่อหุ้มคลุมเค็รฯ
◎ เที้ยวเล่นเปนเกษมสุข	แสนลิ่งสนุกปลุกใจหวัง
เร่ร้ายผายผาดผัง	หว่ากรีมขึ้นชมไพเราะฯ
◎ สุขเกษมเปรมหน้าเหลือบ	ลิมหลัง
แสนสนุกปลุกใจหวัง	วังหรี
เค็รร้ายผายผันยัง	ชายป่า
หว่ากรีมขึ้นขึ้นชี	ต่องนี้วชวนแลฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน รัตน อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 172-173)

2. วัฒนธรรมธรรมเนียมการแต่งวรรณคดี

2.1 มีการจบด้วยการบอกชื่อของผู้ประพันธ์

จากคำประพันธ์แสดงให้เห็นว่ามีการกล่าวถึงชื่อผู้ประพันธ์ คือ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ เพียรพยายามแต่งไว้ใช้ชนรุ่นหลังอ่านกันสืบไปอันเป็นการสรรเสริญเทิดพระเกียรติพระองค์ที่ ล้ำเลิศในเชิงกวีตลอดไป

ดังตัวอย่าง

๑ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์	ไชยเชษฐสุริย์วงศ์เพียร
แต่งไว้ให้สถิตเสถียร	จำเนียรกาลนานสืบไปฯ
๑ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์เจ้า	ทรงเขียน
ไชยเชษฐสุริย์วงศ์เพียร	เลิศล้ำ
แต่งไว้ให้สถิตเสถียร	ในโลภย์
จำเนียรกาลนานช้ำ	อ่านอ้างสรรเสริญฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ้างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 210)

2.2 กล่าวถึงความหวังและประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับ

กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดงได้แต่งจนจบบริบูรณ์เมื่อพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเสด็จกลับวังเจ้าฟ้าธรรมธิเบศได้ขัดเกลากวีนิพนธ์ที่มีความสมบูรณ์เพราะหวังให้ชนรุ่นหลังได้มีโอกาสชื่นชมผลงานของพระองค์และเก็บรักษาให้เป็นสมบัติของชาติสืบไปกาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดงนี้ได้เรียบเรียงด้วยถ้อยคำอันไพเราะยิ่งนักผู้มีความรู้ในเชิงกวีจะอ่านได้ อย่างไรก็ตามหากผู้ใดไม่มีความรู้ในเชิงกวีสักแต่จะอ่านไปตรงๆไม่รู้จักลีลาในการอ่านแล้วจะทำให้คุณค่าในงานนิพนธ์ชิ้นนี้เสื่อมเสียไปได้

ดังตัวอย่าง

๑ เจ้าฟ้าหนุ่มน้อยราช	กุมาร
ธรรม์ธำรงกลอนการ	ยั่วแย้ม
๑ ธิเบศร์วราสถาน	ไชยเชษฐ
สุริย์วงศ์ทรงโคลงแถม	แต่งไว้วานสงวนฯ
๑ เจ้าฟ้าเลิศล้ำโพธิ	สมพาร
กรมขุนหลวงพญากราน	กราบเกล้า
เสนานราพานใจชื่น	ชมนา
พิทักษ์รักษาเช่า	คำด้วยใจเกษมฯ

◎ จบจนจอมโลกย์เจ้า	กินวัง
บพิตรสถิตบัลลังก์	เลิศหล้า
ริร่างกายโคลงหวัง	ชนโลกอ่านนา
บุรณั้พระโคลงเจ้าฟ้า	ธิเบศร์เจ้าจงสงวนฯ
◎ อักษรเรียบร้อยถ้อย	คำเพราะ
ผู้รู้อ่านสารเสนาะ	เรื่อยหรี
บรู้อ่านไม่เหมาะ	ตรงเทิงไปนา
ทำให้โคลงทั้งนี้	ชั่วช้าเสียไปฯ
◎ อักษรสรรค์สร้างช่าง	ชุปจาน
โคลงก็เพราะเสนาะสาร	แต่งไว้
ผู้รู้อ่านกลอนการ	พาชื่นใจนา
ผู้บรู้อ่านให้	ขัดข้องเสียโคลงฯ

(เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ อ่างถึงใน ธนิต อยู่โพธิ์, 2505, หน้า 211)

การเผยแพร่องค์ความรู้ทางด้านสุนทรียลักษณ์ของควมรื่นรมย์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์ ห่อโคลงประพาสธารทองแดง

การเผยแพร่ความรู้ หมายถึง การทำให้ความรู้ ได้รับการเปิดเผยเพื่อตรวจสอบ ยืนยัน ความถูกต้อง เชื่อถือได้ และหากนำไปใช้จะเกิดประโยชน์ หลังจากนั้นแล้วจึงทำการเผยแพร่ ออกไป โดยวัตถุประสงค์ของการนำเสนอความรู้ และการเผยแพร่ความรู้จึงมีความแตกต่างกัน รวมทั้งกระบวนการขั้นตอนเทคนิควิธี และเครื่องมือ ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่จะให้ได้รับความรู้จาก การนำเสนอ และการเผยแพร่ก็จะต้องมีความแตกต่างกันไปด้วย แต่ส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน และเป็นกิจกรรมต่อเนื่องกัน คือมีการนำเสนอความรู้ก่อนที่จะมีการเผยแพร่ความรู้

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องสุนทรียลักษณ์ที่ค้นพบจากการศึกษาวิจัย มาต่อยอดเพื่อ เผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นหน่วยงานทางการศึกษา ทั้งครู นักเรียน และบุคลากรที่มีความสนใจ โดยใช้รูปแบบการเผยแพร่ ดังนี้

1. รวบรวมวรรณคดีหรืองานเขียนชนิดอื่นที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสุนทรียลักษณ์อัน ประกอบด้วย โวหารภาพพจน์ การเล่นคำ การเล่นเสียง รวมทั้งวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดต่อกันมา จากรุ่นสู่รุ่นเพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมอันดีงามที่มีการสืบทอดมาจากรวรรณคดี หรืองานเขียน

ชนิดอื่น โดยผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน อาทิ การเล่นเกมที่ประกอบท่าทาง การแสดงบทบาทสมมุติ ฯลฯ

ภาพที่ 4.1 นักเรียนแสดงบทบาทสมมุติตามวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี

2. การจัดทำสื่อการสอน โดยแทรกเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมอันดีงามที่มีการถ่ายทอดผ่านงานเขียนชนิดต่างๆ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้สิ่งที่ดีงามที่ได้ที่ปฏิบัติต่อกันมาเป็น วัฒนธรรมที่ดี และควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

ภาพที่ 4.2 นักเรียนนำเสนอสุนทรียที่ปรากฏในวรรณคดี

3. เผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูผู้สอนทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน ต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ และบุคลากรที่มีความสนใจ เพื่อที่จะได้ช่วยกันอนุรักษ์วรรณคดีไทยให้คงอยู่สืบไป

ภาพที่ 4.3 นำเสนองานวิจัยที่ค้นพบเผยแพร่ให้ครูในโรงเรียน

ภาพที่ 4.4 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านงานวิจัย